

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Керівникам департаментів (управлінь)
освіти і науки обласних,
Київської міської військових адміністрацій

Інститути післядипломної педагогічної освіти

Про рекомендації для працівників
закладів дошкільної освіти на період
дії воєнного стану в Україні

Шановні колеги!

Надсилаємо рекомендації щодо діяльності закладів дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»:

«Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану» (додаток 1);

«Щодо здійснення заходів захисту вихованців під час освітнього процесу в умовах воєнного стану та надзвичайної ситуації» (додаток 2);

«План дій вихователя закладу дошкільної освіти у випадку надзвичайної ситуації» (додаток 3).

Просимо довести зазначену інформацію до відома працівників місцевих органів управління освітою, керівників, педагогічних працівників закладів освіти, що забезпечують здобуття дошкільної освіти дітьми відповідного віку.

Додатки: на 40 арк.

З повагою
заступник Міністра

Віра РОГОВА

Світлана Нерянова
Оксана Савицька
Ольга Косенчук

МОН № 1/3845-22 від 02.04.2022

Підписав: Рогова Віра Борисівна
Сертифікат: 58E2D9E7F900307B04000000B0DD300090D58D00
Дійсний: з 05.01.2021 0:00:00 по 05.01.2023 0:00:00

Методичні рекомендації
щодо здійснення освітньої діяльності
з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану
*(для засновників закладів, науково-педагогічних працівників ІППО,
директорів та педагогічних працівників закладів дошкільної освіти)*

Методичні рекомендації щодо здійснення освітньої діяльності з питань дошкільної освіти на період дії правового режиму воєнного стану розроблені для працівників сфери дошкільної освіти.

Введення в Україні воєнного стану позначається на всіх сферах людського життя. Особливих змін зазнає освітня галузь, зокрема дошкільна. Чимало закладів дошкільної освіти (далі — ЗДО) не працюють, деякі — приймають тимчасово переміщених осіб, організують освітній процес дистанційно, консультують батьків тощо. Є заклади, які працюють у звичному режимі.

В умовах воєнного стану зазнала змін й організація роботи з кадрами, зокрема підвищення кваліфікації, інформаційна та методична підтримка педагогів.

Сьогодні внесло корективи в освітянське життя та незмінним лишилося те, що усі ми маємо працювати заради наших дітей. Робота кожного наразі надзвичайно важлива.

У стані війни діти дошкільного віку належать до найвразливішої категорії населення. Перебуваючи в небезпеці, в тривалому стресовому стані, дитина позбавлена нормальних умов для розвитку та освіти. Через відчуття тривоги, напруги, страху, невизначеності ускладнюється процес повноцінної соціалізації дитини. Діти, які вимушені бути переміщеними із зони активних бойових дій, стикаються з проблемою соціальної адаптації, перебуваючи в нових соціальних умовах.

Методичні рекомендації містять чотири розділи. У першому розділі подано інформацію про організацію освітнього процесу в закладах дошкільної освіти під час дії правового режиму воєнного стану (очний, дистанційний, змішаний). Із другого розділу можна дізнатися про організацію освітнього процесу на всіх рівнях освіти. Третій розділ містить рекомендації щодо участі інститутів післядипломної педагогічної освіти, керівників, вихователів та батьків у забезпеченні якості дошкільної освіти в умовах війни. У четвертому розділі систематизовано корисні покликання для педагогів, батьків щодо роботи з дітьми дошкільного віку у воєнний час.

Відповідь на запитання щодо організаційних аспектів діяльності закладів дошкільної освіти дають такі нормативні документи: [Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 № 2136-ІХ](#); [лист МОН № 1/3475-22 від 17.03.2022 «Про зарахування до закладів дошкільної освіти дітей із числа внутрішньо переміщених осіб»](#).

Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в МОН № 1/3845-22 від 02.04.2022

Підписав: Рогова Віра Борисівна
Сертифікат: 58E2D9E7F900307B0400000B0DD300090D58D00
Дійсний: з 05.01.2021 0:00:00 по 05.01.2023 0:00:00

умовах воєнного стану можна дізнатися з [листа МОН № 1/3737-22 від 29.03.2022.](#)

Питання організації освітнього процесу у закладах освіти регламентовано [листом МОН № 1/3371-22 від 06.03.2022 «Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій».](#)

Акцентуємо увагу на основних позиціях, які варто враховувати в організації освітнього процесу в закладах освіти у воєнний час.

Базовий компонент дошкільної освіти (2021), як стандарт дошкільної освіти, є актуальним у будь-який час. Він утворює політику держави у галузі дошкільної освіти. Заклади дошкільної освіти мають відповідати його вимогам і під час дії воєнного стану.

Наскрізними в організації освітнього процесу з дітьми будь-якої вікової групи мають бути такі **ідеї та теорії**:

- ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані на гуманне ставлення до дитини;
- теорія природовідповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу;
- ідеї про патріотичне і громадянське виховання, використання казки та гри у гармонійному розвитку особистості;
- ідея солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

З-поміж **актуальних питань** в умовах воєнного стану найважливішими є такі:

- організація психологічної, методичної підтримки педагогічних працівників;
- підтримка дітей та батьків у складних ситуаціях;
- організація освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку;
- налагодження зв'язків і підтримка педагогічного партнерства ЗДО з батьками вихованців, представниками територіальних громад;
- надання різних видів психолого-педагогічної підтримки дітям, батькам;
- здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей, зокрема й з особливими освітніми потребами.

Важливим завданням дошкільної освіти є консолідація зусиль влади, закладів освіти, громадськості з метою забезпечення необхідних умов для розвитку, освіти, повноцінної соціалізації дітей і створення безпечного освітнього середовища. Постійний діалог між практиками, науковцями, засновниками ЗДО, представниками громад, державних органів дають змогу оцінити та визначити необхідні заходи в організації діяльності закладів у воєнний час та такі заходи, які будуть спрямовані на відродження дошкільної освіти у повоєнний період.

Означені завдання мають реалізовуватися на різних рівнях.

На державному рівні цей процес забезпечується своєчасним та миттєвим законотворчим реагуванням на освітні виклики, що постають в умовах воєнного стану. Зокрема, 20 березня 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану». Він створює умови для відновлення якісного та безпечного освітнього процесу в умовах воєнного стану. Державні гарантії педагогічним і науково-педагогічним працівникам визначає нова стаття 57-1 Закону України «Про освіту».

На сайті МОН у вільному доступі зібрано матеріали, з допомогою яких педагоги зможуть підготуватись до роботи, організувати освітній процес у нових умовах - [«Сучасне дошкілля під крилами захисту»](#).

Відкрито дитячий онлайн-садок [НУМО](#) з відеозаняттями для дітей віком від 3 до 6 років (ЮНІСЕФ разом із МОН України). Всі випуски доступні до перегляду на YouTube-каналах [МОН](#) та [ЮНІСЕФ](#) і на платформі [MEGOGO](#). Цей проєкт є платформою, на якій батьки та педагоги зможуть знайти розвивальні матеріали у відкритому доступі.

Також для використання у роботі є корисними такі матеріали:

- [поради з надання першої психологічної допомоги людям, які пережили кризову подію](#);

- поради від експертів ЮНІСЕФ [«Як підтримати дітей у стресових ситуаціях»](#);

- [інформаційний комікс для дітей «Поради від захисника України»](#);

- хрестоматія для дітей дошкільного віку [“Моя країна – Україна”](#) з національно-патріотичного виховання.

Матеріали для дітей дошкільного віку постійно оновлюються та поповнюються на сайті МОН.

На регіональному та місцевому рівнях вирішення окреслених питань покладається на засновників ЗДО та місцеві органи управління освіти, що полягають у:

- забезпеченні матеріально-технічних умов для надання якісних освітніх послуг;

- зарахуванні до ЗДО дітей раннього та дошкільного віку з числа внутрішньо переміщених осіб за місцем тимчасового проживання;

- залученні донорів з метою мобілізації фінансових та інших ресурсів із різних джерел для реалізації соціально та освітньо значущих неприбуткових проєктів, що спрямовані на захист дітей під час воєнного стану та у повоєнний час;

- налагодженні партнерства з громадськими, неурядовими організаціями щодо надання підтримки вихованцям із сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, із числа внутрішньо переміщених осіб, а також дітям, які живуть у місцях, розташованих на лінії зіткнення населених пунктів, пережили та переживають травматичні події різного характеру, як-от: розлука з рідними та близькими; тривале очікування звістки про рідну людину, телефонної розмови, зустрічі з рідною людиною; втрата близьких; ночівля у бомбосховищі під час обстрілів; переселення (переїзд), адаптація до нових умов життя тощо;

- організації підвищення кваліфікації та фахової підтримки педагогів з урахуванням сучасних реалій (наприклад з досвіду роботи кафедри дошкільної освіти КЗ «Запорізький обласний інститут ППО» ЗОР):

- організація дистанційного навчання педагогів ЗДО на курсах підвищення кваліфікації (далі — КПК) за затвердженим графіком із запланованим початком і реєстрацією та подовженням терміну завершення на період до 31.05.2022, що дає змогу здобувачам освіти у пролонгованому режимі виконати навчальний план з урахуванням реальних подій в професійній діяльності (призупинення освітньої діяльності в ЗДО; влаштування і допомога громадянам із числа внутрішньо переміщених осіб; волонтерська діяльність, тощо) і власному житті (переміщення

на безпечну територію і погіршення побутових умов; тимчасова відсутність зв'язку, інтернету тощо);

- гнучкий розклад, цілодобовий доступ до освітньої платформи, вільний вибір часу роботи з матеріалами на дистанційному курсі та порядку виконання залікових робіт;

- визначення періодів підведення підсумків навчання в групах здобувачів і поступове надання свідоцтва про підвищення кваліфікації тим, хто успішно завершив навчання;

- доступність консультування здобувачів викладачами інституту протягом пролонгованого періоду;

- створення КПК за освітньою програмою «Педмінімум» для надання освітніх послуг педагогічним працівникам, які не мають фахової освіти, але здійснюють освітню діяльність і замінюють педагогів, які вибули з різних причин;

- навчання за освітніми програмами за другою спеціалізацією (фаховий модуль), для роботи за сумісництвом на посаді вихователя і керівника гуртка;

- організація постійно-діючого консультаційного пункту з питань надання психологічної допомоги педагогам і батькам у роботі з дітьми щодо особливостей в освітній діяльності і взаємодії в існуючій ситуації та стресовому стані;

- створення сторінки на сайті КДО “За мир в Україні” з питань надання допомоги педагогам (<https://mkkdo.jimdofree.com/>).

На локальному рівні ЗДО мають стати осередками, які дають змогу дітям отримувати не лише знання та практичні вміння для життя, а й психолого-педагогічну підтримку, не втрачати відчуття приналежності до спільноти.

У зв'язку з тим, що в частині регіонів України зберігається загроза для життя та здоров'я мирних мешканців, а в більшості регіонів по кілька разів на день оголошується повітряна тривога, більшість ЗДО тимчасово призупинили освітній процес. Наразі, частково відновлюють роботу заклади, які знаходяться на більш безпечній території. Освітній процес у них здійснюють очно, з використанням дистанційних форм роботи та у змішаному форматі.

Першочерговими завданнями ЗДО у воєнний час є:

- налагодження ефективної комунікації учасників освітнього процесу;
- відновлення освітнього процесу;
- зарахування до закладу дітей раннього та дошкільного віку із числа внутрішньо переміщених осіб за місцем тимчасового проживання;

- організація освітнього процесу в ЗДО для всіх дітей;
- своєчасне надання керівником ЗДО запиту до засновника щодо наявності проблем і можливих шляхів їх вирішення;

- створення у ЗДО безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу;
- створення умов для підвищення фахового рівня педагогічних працівників щодо організації освітнього процесу за дистанційною та змішаною формами організації освітнього процесу й надання педагогічної підтримки дітям раннього та дошкільного віку, у тому числі й з особливими освітніми потребами, їхнім батькам;

- здійснення інформаційної підтримки та психологічного супроводу учасників освітнього процесу;

- здійснення співпраці з інклюзивними ресурсними центрами (далі - ІРЦ);

- застосування інструментів управлінської діяльності для вирішення

надзвичайних ситуацій.

В умовах війни педагогічні працівники мають бути готовими, спроможними повноцінно надавати *освітні, інформаційні, консультаційні послуги сім'ям, які виховують дітей раннього та дошкільного віку*. Саме тому питання організації комунікації з учасниками освітнього процесу посідає ключове місце.

В умовах військових дій найбільшої актуальності набувають системи комунікації з дітьми, їхніми батьками, сім'ями, педагогами, що дає змогу встановити швидкий обмін інформацією, мобільність зворотного зв'язку.

У процесі організації комунікації учасників освітнього процесу, а також з метою покращення адаптації громадян із числа внутрішньо переміщених осіб із зон активних бойових дій працівники ЗДО мають надавати підтримку інформаційну, методичну, консультативну тощо дітям та їхнім сім'ям:

- сприяти організації комунікації дітей та їхніх батьків з іншими членами громади;

- створювати безпечний соціально-освітній простір;

- адаптувати освітній процес в умовах війни з урахуванням ситуацій, що склалися;

- добирати форми і методи взаємодії між учасниками освітнього процесу відповідно до конкретної ситуації кожного;

- володіти інформацією щодо ресурсного забезпечення освітнього процесу в умовах дистанційної роботи;

- володіти навичками організації та проведення онлайн-заходів;

- налагоджувати комунікацію з учасниками освітнього процесу в телефонному режимі, через листування електронною поштою тощо.

Технологічні аспекти організації комунікації з учасниками освітнього процесу.

ЗДО за допомогою сайту може організувати взаємодію всіх учасників освітнього процесу й створити віртуальну бібліотеку, своєрідний банк освітніх ресурсів, постійно оновлювати й поповнювати інформаційне наповнення сайту, використовувати ресурси онлайн-освіти, забезпечити залучення тимчасово переміщених дітей та їхніх сімей до різних програм з дошкільної освіти.

Оскільки форма освіти дошкільників залежить від безпекової ситуації у кожному регіоні, комунікація з учасниками освітнього процесу має здійснюватися з урахуванням локації дітей (вдома, у бомбосховищі, в умовах зовнішньої міграції, в умовах внутрішньої міграції, в закладі дошкільної освіти, з батьками, вихователями, опікунами, волонтерами тощо) і орієнтуватися на виконання різних завдань, як-от: забезпечення необхідною інформацією сімей, які евакуйовані з небезпечних територій і можуть долучитися до освітнього процесу за місцем тимчасового проживання, надання інформації щодо використання приватних освітніх платформ із безкоштовним доступом до освітніх послуг з метою залучення дітей до освітнього процесу, сприяння тимчасовому долученню дітей до освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в зарубіжних країнах на період військових дій, організація індивідуальних консультацій із фахівцями (практичними психологами, психотерапевтами, медичними працівниками, юристами та ін.) з метою підтримки дітей та їхніх батьків у кризовому стані (в умовах евакуації, під

час перебування у бомбосховищах, у медичних закладах, прихистках, притулках, при перетинанні кордону тощо).

Задля забезпечення ефективності комунікації з батьками, вихователями й усіма, хто задіяний в освітньому процесі, рекомендовано обрати оптимальні для здійснення кожного конкретного завдання канали комунікації.

Основними формами онлайн-комунікацій є: відеоконференція, форум, чат, блог, електронна пошта, анкетування, соціальні мережі.

У складних умовах корисними можуть бути сервіси та інструменти комунікації в онлайн-режимі.

Ефективними можуть бути розміщені на сайті ЗДО завдання і рекомендації для батьків щодо роботи з дітьми, відповідно до їхнього віку; створення груп із батьками, вихователями, психологами в соціальних мережах Viber, Telegram, WhatsApp тощо для отримання інформаційно-освітніх та психолого-педагогічних послуг; використання електронних платформ Zoom, GoogleMeet, Google Classroom, Microsoft Teams та ін.

Важливо визначитися, через які канали комунікації швидко доходитимуть повідомлення до аудиторії, який канал зможе забезпечити оптимальний зворотний зв'язок, які формати для цих каналів застосувати, які супровідні матеріали (фото, відео, схеми) необхідно попередньо підготувати.

У процесі підготовчої роботи дуже важливо спрогнозувати емоції, які будуть відчувати вихованці, їхні батьки, педагоги під час комунікації та скерувати цей процес.

Перелік сайтів, матеріали яких будуть корисними і для вихователів, батьків, дітей, і для усіх інших учасників освітнього процесу, систематизовано й узагальнено в четвертому розділі.

Рекомендації керівникам ЗДО, педагогам та батькам щодо забезпечення якості дошкільної освіти в умовах війни

Подаємо рекомендації, що стосуються ключових завдань та кроків їх реалізації, що допоможуть консолідувати зусилля всіх учасників освітнього процесу задля забезпечення необхідних умов для освіти, повноцінної соціалізації дитини й створення безпечного освітнього середовища у воєнний час.

Рекомендації для керівників ЗДО

1. Керуватися положеннями нормативних документів щодо організації діяльності ЗДО, організації освітнього процесу, створення безпечного освітнього середовища у закладі в умовах військових дій. Покликання на нормативні документи, зазначені у цьому документі.

2. За можливості своєчасно видавати внутрішні накази, що регламентують організацію роботи ЗДО в умовах воєнного стану.

3. Оповідати учасників освітнього процесу про виникнення надзвичайної ситуації; інформувати про межі поширення, наслідки, способи та методи захисту, а також про дії у зоні можливої надзвичайної ситуації відповідно до алгоритму дій та інструкцій з безпеки життєдіяльності в умовах воєнного стану.

4. У разі безпосередньої загрози життю та здоров'ю учасників освітнього процесу у ЗДО вводити в дію плани евакуації учасників освітнього процесу.

5. Розробляти план заходів консультативної, методичної, організаційно-педагогічної роботи з батьками вихованців у період військових дій.

6. Надавати інформацію та поширювати інформаційно-освітні матеріали оновленого [довідника](#) «У разі надзвичайної ситуації або війни», в якому зібрані поради, як захистити себе у надзвичайній ситуації.

7. Організовувати зворотний зв'язок з працівниками ЗДО та батьками вихованців через сайту закладу, електронну пошту або інші соціальні мережі, засоби зв'язку.

8. Створювати умови для отримання якісної дошкільної освіти усіма дітьми, які відвідують ЗДО, а саме: проводити освітню, просвітницьку, роз'яснювальну роботу серед педагогів, батьків про важливість організації освітнього процесу у закладі з використанням різних форм організації освітнього процесу; мотивувати педагогів, дітей та їхніх батьків на співпрацю та успіх. У фокусі особливої уваги мають бути діти передшкільного віку (5-6 років) та діти з особливими освітніми потребами.

9. Надавати освітні послуги із застосуванням різних форм організації освітнього процесу в ситуації, коли ЗДО повністю або частково припиняє діяльність у зв'язку з військовими діями, з використанням дистанційної та змішаної форми організації освітнього процесу.

Дистанційна форма освіти – це організація освітнього процесу із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у зручний для

здобувачів освіти спосіб і час.

Змішана форма освіти – це поєднання традиційної очної форми освіти з дистанційною.

10. Розміщувати на вебресурсах ЗДО методичні кейси, банк розвивальних ігор та вправ із різних напрямів виховання та розвитку дітей дошкільного віку, відео заняття, описи та алгоритми проведення дослідів та експериментів тощо задля організації пізнавально-дослідницької діяльності дітей, забезпечення їхнього повноцінного розвитку.

11. Створення й підтримка у ЗДО безпечного психологічного, фізичного, безбар'єрного середовища для всіх учасників освітнього процесу. З цією метою можна скористатися матеріалами методичного посібника [«Протидія булінгу в закладі освіти: системний підхід»](#), поради для педагогів ЗДО [«Середовище, що належить дітям»](#).

12. Вивчати потреби і запити батьків щодо надання освітніх послуг для подальшого планування індивідуальної освітньої траєкторії дітей дошкільного віку в період війни за допомогою онлайн опитування (усного або письмового).

13. Підтримувати потенціал вихователів та створювати умови для його розвитку з питань організації дистанційної та змішаної форми освітнього процесу, психолого-педагогічного супроводу дітей та їхніх батьків в умовах війни, створення розвивального середовища тощо.

14. Організовувати систематичне навчання для працівників ЗДО з питань організації продуктивної взаємодії з дітьми та їхніми батьками у період війни; формування стресостійкості учасників освітнього процесу в умовах невизначеності; використання варіативних, інноваційних форм роботи з дітьми під час війни тощо.

15. Створювати умови для педагогів щодо обміну досвідом з реалізації успішних практик організації пізнавально-дослідницької діяльності, виховання та розвитку дітей у процесі дистанційної/змішаної форми комунікації з вихованцями.

Рекомендації для педагогів ЗДО

1. Організовувати освітній процес з урахуванням воєнної ситуації у населеному пункті (очне, змішане, дистанційне).

2. Враховувати особливості дітей дошкільного віку під час організації освітнього процесу в дистанційному форматі. Такі заняття, у разі згоди батьків, з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться не більше 10 хвилин, старшого дошкільного віку — 15 хвилин.

3. Перевіряти технічне налаштування, обов'язково звертати увагу на налаштування веб-камери, її необхідно встановити на рівень очей або трохи вище, адже діти повинні бачити очі педагога, важливо дивитися у камеру.

4. Під час зйомки прагніть до створення коротких і дидактично продуманих відеороликів. Два п'яти хвилинних відео будуть переглянуті з

набагато більшою ймовірністю і корисністю, ніж одне десятихвилинне.

5. Використовуйте режим демонстрації екрану. Простий спосіб створити відеозаняття — це записати показ ваших слайдів. Але не забувайте, що це досить швидкий спосіб втомити дітей, якщо ви не тримаєте екран активним. Слайди повинні бути рухомими. Додайте більше переходів і анімацій, використовуйте курсор миші або режим малювання, щоб виділити, підкреслити щось важливе на слайді.

6. Співпрацювати та організовувати зворотний зв'язок з батьками дітей, через вебсайт закладу, програми Skype, Viber, WhatsApp, Telegram та соціальні мережі з питань стану здоров'я дитини, особливостей навчання, виховання, розвитку дітей при використанні дистанційного та змішаного видів комунікації. Результати зворотного зв'язку сформулюють основу для планування консультативної та методичної допомоги батькам з різних питань виховання дітей.

7. Інформувати батьків щодо допомоги дітям у подоланні негативних наслідків травмуючих подій та адаптації до нових обставин їхнього життя. Для цього практичні психологи мають вести постійне спостереження за ними, а вихователі — враховувати в освітній роботі дані моніторингу психічного стану дітей, організовувати емоційнопідтримувальну мовленнєву комунікацію, використовувати індивідуально дібраний комплекс технологій психолого-педагогічного супроводу.

8. Формувати бібліотеку онлайн-матеріалів для організації освітнього процесу. Бібліотека може зберігатися у хмарі з подальшим надсиланням доступу усім стейкхолдерам.

9. Використовувати публікації психолого-педагогічного та методичного спрямування, зокрема на сайті [МОН “Сучасне дошкілля під крилами захисту”](#) у Telegram-каналі «Підтримай дитину» <https://t.me/pidtrumaidutuny>.

10. Проводити роботу з батьками щодо [психологічного супроводу дитини](#) у воєнний час, надавати консультативну підтримку щодо [допомоги дітям впоратися](#) з тривожністю під час воєнних дій.

11. Залучати дітей до самостійного виготовлення поробок, малюнків, будь-яких проєктів, адже швидке усвідомлення результату підвищує відчуття спокою і сили.

12. Спостерігати за поведінкою дитини. У разі регресивного стану (відкатування в поведінці та реакціях до більш раннього віку) доречними будуть тілесні ігри та вправи.

13. Організовувати педагогічний супровід дітей дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та їхніх батьків щодо формування навичок безпечної поведінки, стресостійкості, збереження фізичного, психологічного, емоційного здоров'я із застосуванням освітнього процесу у дистанційному та змішаному форматі.

Необхідними умовами якісної інклюзивної освіти, зокрема в умовах дистанційної взаємодії є:

- створення інклюзивного освітнього простору, яке відповідає б

потребам і можливостям кожної дитини та забезпечувало належні умови для здобуття освіти в дистанційних умовах (здійснюється через застосування низки ІКТ, веб і хмарних технологій, адаптації або модифікації тощо з дотриманням таких складових, як: фізичне (загальний дизайн кімнати з урахуванням осередків діяльності, матеріалів, меблів та ін.), соціальне (охоплює взаємодію, яка відбувається в групі між однолітками, педагогами та членами сім'ї) та часове середовище (сукупність, послідовність та тривалість процедур та заходів, що відбуваються у ЗДО протягом дня). Для дітей, чії особливі освітні потреби не вдається задовольнити через технології універсального дизайну в умовах дистанційної освіти, здійснюється відповідна адаптація та / або модифікація змісту, процесу, результатів навчання та онлайн середовища, відповідно до індивідуальної програми розвитку дитини та поточної ситуації щодо факторів середовища;

- *проекування освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами може здійснюватися з урахуванням рекомендацій, що подані у порадику для педагогів ЗДО «Середовище, що належить дітям»;*

- *надання освітніх, психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг;*

- *забезпечення партнерства вихователя й асистента вихователя (складання графіку роботи; підбір базових інструментів та платформ для створення комунікативного простору; планування освітнього процесу та режимних моментів, підготовка, адаптації, наповнення освітнього середовища, зокрема й онлайн; присутність під час онлайн-занять, у тому числі й з метою здійснення спостережень та фіксування результатів у журналі спостережень (форма ведення — довільна, визначається в ЗДО) для вивчення взаємодії, проявів індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та задоволення потреб дітей групи; участь у розробленні та наповненні індивідуальної програми розвитку, у тому числі у підготовці інформації для учасників засідання команди психолого-педагогічного супроводу за результатами спостереження за дитиною з особливими освітніми потребами);*

- *здійснення моніторингу виконання індивідуальної програми розвитку та задоволення особливих освітніх потреб дітей в умовах дистанційної освіти: синхронне спостереження за процесом виконання дитиною завдання, рівнем самостійності та труднощами, які в неї виникають, участь батьків та ін. Такі фрагменти надаються за попередньою погодженістю між батьками та педагогами. Забороняється поширення та демонстрування фрагментів іншим особам без дозволу батьків.*

7. Підвищувати власний фаховий рівень з оволодіння цифровими інструментами для забезпечення якості дошкільної освіти відповідно до суспільних викликів. Зокрема, за допомогою реєстрації і проходження різних онлайн-курсів на платформах суб'єктів підвищення кваліфікації.

8. Вивчати та поширювати досвід педагогів, зокрема з інших країн щодо організації роботи з дітьми дошкільного віку під час військових дій.

Рекомендації для батьків вихованців

1. Співпрацювати з педагогічними працівниками ЗДО щодо організації освітнього процесу дітей дошкільного віку в дистанційному форматі в умовах війни.

2. Підтримувати зв'язок з вихователями щодо місця перебування та стану здоров'я дитини.

3. Відстежувати негативні наслідки пережитих психотравмуючих подій. Вони можуть проявлятися не одразу, тому дорослі, вихователі та батьки, мають постійно стежити за психоемоційним станом дітей, їхнім самопочуттям, виявляти хвилювання, тривоги. Необхідно звертати увагу на збудливість, тривожність, агресивність, заглиблення в себе. Також слід уважно стежити за здоров'ям дітей, зокрема сном, апетитом, настроєм, частотністю вередування, наріканнями на головний біль тощо. Такі показники загального стану здоров'я дітей переважно є об'єктивними показниками втоми, перевантаження, хвилювання, страхів та проявами наслідків психотравми.

4. Пам'ятати, що щоденне спілкування та спільне проведення вільного часу з дитиною є запорукою її успішного подальшого майбутнього. Для дітей надзвичайно важливо відчувати повну емоційну присутність батьків. З цією метою можна послуговуватися матеріалами, які розміщені на платформі розвитку дошкільнят [НУМО](#), а також на сайті МОН [«Сучасне дошкілля під крилами захисту»](#). Допомогати дитині, якщо в неї щось не виходить, підтримувати її, бути терплячими. Пам'ятати, що педагоги завжди готові до співпраці з питань виховання, розвитку дитини і надання необхідної професійної допомоги, не зволікати й звертатися до них за порадами та рекомендаціями.

5. Дотримуватися режиму дня, звичних ритуалів, що допоможе дитині встановити зв'язок не лише з минулим, а взагалі з життям та безпекою.

6. Сприяти формуванню у дітей навичок безпечної поведінки, використовуючи рекомендовані онлайн матеріали та відео, підготовлені МОН, ДУ «Український інститут розвитку освіти», ЮНІСЕФ.

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

ДЯКУЄМО кожному з вас, що робите максимум задля ПЕРЕМОГИ: приймаєте внутрішньоперемішених осіб, займаєтеся волонтерством, допомагаєте тим, хто цього найбільше потребує, працюєте в тилу.

ПЕРЕМОГА вже БЛИЗЬКО. БЕРЕЖІТЬ СЕБЕ.

ВСЕ БУДЕ УКРАЇНА!

Нормативно-правова база в умовах воєнного стану в Україні

1. [Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»](#).
2. [Лист МОН № 1/3370-22 від 06.03.2022 «Про оплату праці працівників закладів освіти під час призупинення навчання»](#).
3. [Лист МОН № 1/3454-22 від 15.03.2022 «Про перенесення атестації педагогічних працівників у 2022 році»](#).
4. [Лист МОН №1/3475-22 від 17.03.2022 «Про зарахування до закладів дошкільної освіти дітей із числа внутрішньо переміщених осіб»](#)
5. [Лист МОН №1/3593-22 від 22.03.2022 «Про здійснення публічних закупівель та обслуговування в органах Казначейства в умовах воєнного стану»](#).
6. [Лист МОН №1/3556-22 від 19.03.2022 «Закладам освіти, установам, які вимушені змінити місце розташування у зв'язку з проведенням в місцях їх розташування бойових дій або тимчасовою окупацією території України, необхідно перейти на обслуговування до органів казначейства за новою адресою розташування»](#).
7. [Лист МОН № 1/3737-22 від 29.03. 2022 «Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»](#).
8. [Лист МОН №1/9-766 від 12.12.2019 «Щодо комунікації з дітьми дошкільного віку з родин учасників ООС/АТО, внутрішньо переміщених осіб та організації взаємодії з їхніми батьками»](#)

Матеріали для педагогів та батьків щодо психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку

1. Як заспокоїти дітей під час війни <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-zapuskaye-informacijnu-kampaniyu-pro-te-yak-zaspokoyiti-ditej-pid-chas-vijni>.
2. Як подбати про дитину, якщо ви знаходитесь з нею в укритті <https://www.youtube.com/watch?v=VpJXr3UXCvo>.
3. Як говорити з дитиною, якщо батько чи мати захищає країну [HTTPS://MON.GOV.UA/UA/PSIHOLOGICHNA-TURBOTA-VID-SVITLANI-ROJZ/YAKSHO-VATKO-CHI-MATI-ZAHISHAYE-KRAYINU](https://mon.gov.ua/ua/psihologichna-turbota-vid-svitlani-rojz/yaksho-vatko-chi-mati-zahishaye-krayinu).
4. Правила підтримки, якщо родина евакуюється з дитиною <https://www.youtube.com/watch?v=8m19RPFun7s>.
5. Фізична безпека дітей під час війни. Сайт «Освітній омбудсмен України» <https://eo.gov.ua/fizychna-bezpeka-ditey-pid-chas-viyny-pravyla-povedinky-v-evakuatsii-na-okupovanykh-terytoriiakh-i-v-zoni-boyovykh-diy/2022/03/19/>.
6. Як підтримати дитину, якщо ви опинились у зоні активних бойових дій <https://www.unicef.org/ukraine/stories/safety-backpacks-and-ways-to-reduce-stress>.

7. Поради, як підтримати дитину в дорозі від ЮНІСЕФ <https://www.unicef.org/ukraine/stories/how-to-support-a-child-on-the-road>.
8. Рекомендації для населення під час воєнного стану <https://phc.org.ua/news/rekomendacii-dlya-naselennya-pid-chas-voennogo-stanu>.
9. Як поводитися на блокпостах з перекладом на жестову мову <https://www.youtube.com/watch?v=-YPGsjiqQI>.
10. Ресурси позитивного батьківства від ЮНІСЕФ «П'ять мов у спілкуванні з дитиною» <https://www.unicef.org/ukraine/documents/five-love-languages-in-communication-with-child>.
11. Підтримка батьків та дітей під час війни <https://www.unicef.org/ukraine/parents-children-support-during-military-actions>.
12. Психологічна допомога для дітей [Психологічна турбота від Світлани Ройз - YouTube](#).
13. Як надавати першу психологічну допомогу <https://moz.gov.ua/article/news/rekomendacii-z-psihologichnoi-dopomogi>.
14. Як підтримати дітей у часи невизначеності та стресу. Поради від ЮНІСЕФ <https://www.unicef.org/ukraine/stories/7-tips-for-parents>.
15. Як допомагати дітям у замкненому просторі <http://www.barabooka.com.ua/yak-dopomagati-dityam-u-zamknenomu-prostori/>
16. Методичні рекомендації щодо надання першої психологічної допомоги сім'ям з дітьми, дітям, які перебувають/перебували у зоні збройного конфлікту <https://dszn-zoda.gov.ua/node/495>.
17. Для тих, хто приймає емігрантів і переселенців, для допомоги в адаптації https://www.youtube.com/watch?v=UXnS_T5JD5s&list=PLFVSJgZgf7h8rXg9TTyevxZkdfxAQXodS&index=8.
18. «Розкажи мені». Безкоштовна інтернет-платформа для психологічних консультацій. <https://tellme.com.ua/>
19. Як говорити про війну та повітряну тривогу з дітьми: поради чернівецької психологині. <https://shpalta.media/2022/03/02/yak-govoriti-pro-vijnu-ta-povitryanu-trivogu-z-ditmi-poradi-cherniveckoi-psixologini/>
20. Як швидко заснути, коли ви тривожні і вам важко розслабитися <https://phc.org.ua/news/yak-shvidko-zasnuti-koli-vi-trivozhni-i-vam-vazhko-rozslabitisya>.
21. Як перевірити правдивість джерела інформації <https://www.pedrada.com.ua/article/3025-yak-perevriti-pravdivst-djerela-nformats>.
22. Перелік матеріалів для дошкілля «Сучасне дошкілля під крилами захисту». [HTTPS://MON.GOV.UA/UA/OSVITA/DOSHKILNA-OSVITA/SUCHASNE-DOSHKILLYA-PID-KRILAMI-ZAHISTU/PEDAGOGAM-ZAKLADIV-DOSHKILNOYI-OSVITI](https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/suchasne-doshkillya-pid-krilami-zahistu/pedagogam-zakladiv-doshkilnoyi-osviti).
23. Платформа розвитку дошкільнят «НУМО» Навички для дошкільнят. <https://numo.mon.gov.ua/>.
24. Онлайн-садок НУМО – спільний проєкт ЮНІСЕФ та Міністерства освіти і науки України. Розвивальні відеозаняття для дітей 3-6 років

https://www.youtube.com/playlist?list=PLJ231j4oXT7GY_u4kkhrKIpVJLyS2WLg.

25. Онлайн-медіаресурс, присвячений освіті та вихованню дітей в Україні <https://osvitoria.media/>.

Перелік сайтів, матеріали яких будуть корисними для вихователів, батьків, дітей і для інших учасників освітнього процесу

26. Вебінар «Як підвищити ефективність дистанційної роботи». <https://www.youtube.com/watch?v=MbFvVyacZOE>.

27. [Моя країна – Україна: хрестоматія для дошкільнят з національно-патріотичного виховання / автори і укладачі – Н. Гавриш, О. Косенчук. – Харків: Ранок, 2022. – 96 с.](#)

28. Збірка абеток, казок, приказок, цікавинок, дитячих ігор тощо <http://abetka.ukrlife.org/>

29. Серія з 10 онлайн зустрічей, які розроблені командою The LEGO Foundation. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/suchasne-doshkillya-pid-krilami-zahistu/pedagogam-zakladiv-doshkilnoyi-osviti/lego-igrovi-onlajn-vzayemodiyi-dlya-doshkilnyat>.

30. Онлайн платформа для розвитку дітей (інтерактивні вправи, цікаві завдання) https://learning.ua/#google_vignette.

31. Платформа «Розвиток дитини». Практичні завдання для всебічного розвитку дітей <https://childdevelop.com.ua/>.

32. Радіо хвиля авторських казок українською мовою для дітей. <https://kazky.suspilne.media/list.php>.

33. Мультитики, книги, казки, що допоможуть відволікти дітей під час перебування в укритті <https://dytyna.blog/mulytyky-knygy-kazky-shho-dopomozhut-vidvolikty-ditej-pid-chas-perebuvannya-v-ukrytti/>.

34. Безкоштовні розмальовки на тему «Правила гігієни» <https://mamabook.com.ua/bezkoshtovni-rozmalyovku-gigiena-10/>.

35. Мультфільм «Небезпечні знахідки». https://www.youtube.com/watch?v=gx7XHXAL2_g.

36. Аудіоказки для малят https://oll.tv/uk/kids_audio-tales.

37. «Війна очима дітей», конкурс дитячих малюнків. <https://vseosvita.ua/no-war>.

38. Мультфільм «Про мінну безпеку: Лісовий скарб» ЮНІСЕФ <https://www.youtube.com/watch?v=V5JZWI8TrEY>.

39. Поради від захисника України: МОН розробило інформаційний комікс для дітей у воєнний стан <https://mon.gov.ua/ua/news/poradi-vid-zahisnika-ukrayini-mon-rozrobilo-informacijnij-komiks-dlya-ditej-u-voyennij-stan>.

40. Аудіоказки українською <https://audiokazky.in.ua/>.

41. Ігри для зняття стресу у дітей <https://dytyna.blog/igry-dlya-znyattya-stresu-u-ditej/>.

42. «Дерево казок» — читати та слухати казки (аудіо) різних народів. <https://derevo-kazok.org/audio-tales/>.
43. Журнал для дошкільнят і молодших школярів «Джміль» (цікаві бесіди, вірші, приказки, оповідки, нетрадиційні техніки образотворчості, досліді в домашніх умовах, комікси, електронні додатки тощо) <https://jmil.com.ua/2022-2>.
44. Кращі казки з усього світу для читання дітям дорослими, добірка аудіо казок. <http://kazkar.info/>.
45. Казки для дітей українською мовою. https://onlyart.org.ua/children/kazky/?fbclid=IwAR2yXzQTyfuUTtCw7nnTTQYVAj2g4T42oRwfe6i8NactHTqRDh-8_tc1KK8.
46. Український дитячий портал: авторські вірші, лічилки, веселі історії, анекдоти, загадки, прислів'я <https://sonyashnik.com/>.
47. Національна освітня інтернет-платформа <https://vseosvita.ua/>.

Щодо здійснення заходів захисту вихованців під час освітнього процесу в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуацій

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану» та статті 57-1 Закону України «Про освіту» здобувачам освіти, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників.

Забезпечення державних гарантій, визначених частиною першою цієї статті, створення безпечного освітнього середовища, організацію здобуття освіти, освітнього процесу в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) у межах своєї компетенції здійснюють:

органи виконавчої влади, органи військового командування, військові, військово-цивільні адміністрації та органи місцевого самоврядування, їх представники, посадові особи (керівники, голови, начальники), органи управління (структурні підрозділи) у сфері освіти;

заклади освіти, установи освіти, наукові установи, їх засновники;

громадські об'єднання, благодійні організації та фізичні особи, які здійснюють благодійну (волонтерську) діяльність.

З огляду на необхідність створення безпечного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти педагогічні та інші працівники таких закладів повинні бути готові до здійснення заходів щодо захисту учасників освітнього процесу, особливо вихованців, зокрема їх укриття у захисних спорудах цивільного захисту та евакуаційних заходів, а також неухильного дотримання алгоритму дій під час тривожної сирени.

Під час здійснення зазначених заходів керівники, педагогічні та інші працівники закладів дошкільної освіти керуються зокрема Кодексом цивільного захисту України.

Так, відповідно до статті 20 Кодексу цивільного захисту України (далі - КЦЗУ), до завдань і обов'язків суб'єктів господарювання у сфері цивільного захисту зокрема належить:

здійснення навчання працівників з питань цивільного захисту;

організація та здійснення під час виникнення надзвичайних ситуацій

МОН № 1/3845-22 від 02.04.2022

Підписав: Рогова Віра Борисівна

Сертифікат: 58E2D9E7F900307B04000000B0DD300090D58D00

Дійсний: з 05.01.2021 0:00:00 по 05.01.2023 0:00:00

проведення об'єктових тренувань і навчань з питань цивільного захисту.

Відповідно до статті 130 КЦЗУ суб'єктами господарювання розробляються та затверджуються план реагування на надзвичайні ситуації, а суб'єктами господарювання з чисельністю працюючого персоналу 50 осіб і менше - інструкція щодо дій персоналу суб'єкта господарювання у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій відповідно до Порядку розроблення планів діяльності єдиної державної системи цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 626.

Відповідно до статті 33 КЦЗУ рішення про проведення евакуації на об'єктовому рівні приймає керівник суб'єкта господарювання.

Відповідно до статті 32 КЦЗУ заклади дошкільної освіти, які не забезпечені власними захисними спорудами, для захисту від деяких факторів небезпеки, що виникають внаслідок надзвичайних ситуацій у мирний час, та дії засобів ураження в особливий період також використовуються споруди подвійного призначення та найпростіші укриття.

Споруда подвійного призначення – це наземна або підземна споруда, що може бути використана за основним функціональним призначенням і для захисту населення.

Найпростіше укриття – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків надзвичайних ситуацій, а також від дії засобів ураження в особливий період.

Укриття в захисних спорудах інших підприємств можливе при невеликій віддаленості та завчасному укладанні відповідних договорів (враховується місткість споруди, тобто, спроможність укрити відповідну кількість людей, а також питання утримання тощо). Керівник закладу дошкільної освіти при визначенні місць укриття опрацьовує також маршрути руху до них. Звертаємо увагу, що окремих порядків погодження з ДСНС таких договорів та маршрутів руху під час евакуації не визначено.

Рекомендуємо керівникам закладів дошкільної освіти під час виконання обов'язків у сфері цивільного захисту використовувати орієнтовний План реагування на надзвичайні ситуації вихователя закладу дошкільної освіти, що додається.